

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА**

АНТОНОВ Олексій Володимирович

УДК 81'271.1:811.111

**КОМУНІКАТИВНІ СТИЛІ ПЕРСОНАЖНОГО МОВЛЕННЯ:
ЛІНГВОПРАГМАТИЧНИЙ ТА СОЦІОЛІНГВІСТИЧНИЙ АСПЕКТИ
(НА МАТЕРІАЛІ СУЧАСНОЇ АМЕРИКАНСЬКОЇ ДРАМИ)**

Спеціальність 10.02.04 – германські мови

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

Київ – 2017

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі англійської філології та перекладу імені Д. І. Квеселевича Житомирського державного університету імені Івана Франка, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, доцент
Борисенко Наталія Дмитрівна,
Житомирський державний університет імені Івана Франка, завідувач кафедри англійської філології та перекладу імені проф. Д.І. Квеселевича

Офіційні опоненти: доктор філологічних наук, професор
Колегаєва Ірина Михайлівна,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, завідувач кафедри лексикології і стилістики англійської мови

кандидат філологічних наук
Редька Інна Анатоліївна,
Київський університет імені Бориса Грінченка,
доцент кафедри германської філології

Захист відбудеться "16" березня 2017 р. о 13 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.133.08 у Київському університеті імені Бориса Грінченка за адресою: 04053, м. Київ, вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Київського університету імені Бориса Грінченка за адресою: м. Київ, вул. Маршала Тимошенка, 13–б.

Автореферат розісланий "14" лютого 2017 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л. П. Калитюк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Дисертаційне дослідження присвячено лінгвопрагматичному та соціолінгвістичному аспектам комунікативних стилів персонажів сучасної американської драми.

Одним із завдань сучасної комунікативної лінгвістики (Ф. С. Бацевич, А. Д. Белова, О. І. Голубовська, І. М. Колегаєва, О. С. Кубрякова) є вивчення мовленнєвої поведінки співрозмовників (Т. Г. Вінокур, Й. А. Стернін, І. Є. Фролова, Д. Хаймс) з урахуванням цільової настанови комунікативної взаємодії (Л. Л. Славова), її кооперативного та конфронтативного характеру, а також соціально-статусних характеристик учасників спілкування (В. І. Карасік, В. Лабов, С. Ромейн, П. Традгіл).

Дослідження *комунікативного стилю* присвячені особливостям його системно-структурної організації у контексті міжкультурної комунікації на матеріалі англійської (Д. Таннен), російської та німецької мов (Л. В. Кулікова). Зазначений феномен активно розробляється й у психолінгвістичних дослідженнях, метою яких є виявлення системи найближчих комунікативних цілей, способів та засобів їх досягнення у процесі міжособистісної взаємодії (В. В. Латинов). У національно-культурному аспекті виділяють *національний стиль* комунікації та *комунікативний етностиль* на матеріалі англійської, російської (Т. В. Ларіна), української (Л. В. Засекіна) мов. Наразі увага приділяється вивченню *ідеостилу* мовної особистості (Н. С. Болотнова) та ментально-психологічного *підстилю* публічної мовної особистості у дискурсивній практиці на матеріалі російської мови (А. В. Болотнов). Окремі розвідки присвячені встановленню співвідношення між *комунікативним стилем* та *комунікативною поведінкою* індивіда (Т. В. Ларіна).

У вітчизняній лінгвістиці *комунікативний стиль* розглядають як дискурсивну поведінку, в основі якої спосіб емоційного реагування (С. П. Казак), що будується на діаді *перемагати – програвати* та поділяється на асертивний, агресивний і субмісивний залежно від конфігурації цих дій або як один із засобів, що дозволяє переконати, вплинути на адресата й спонукати до дій в інтересах мовця (Ю. В. Судус) та має національно-етнічну й ментальну зумовленість (В. М. Манакін). У закордонних розвідках зазначений феномен визначається як системна конфігурація мовних, мовленнєвих та екстралінгвальних засобів, вибір та застосування яких, наявних у імпліфікованому арсеналі мовця, мотивується індивідом як носієм мови та членом певної лінгвокультури (Л. В. Кулікова). Це спричинює етнокультурну маркованість відповідно до просторово-часового та змістового контексту ситуації. У вузькому потрактуванні комунікативний стиль передбачає наявність специфічних особливостей у використанні лінгвальних та екстралінгвальних засобів відповідно до статусно-рольових характеристик комуніканта (В. С. Мерлін).

Актуальність обраної теми визначається загальною спрямованістю комунікативної лінгвістики на виявлення релевантних ознак мовленнєвої поведінки співрозмовників, з урахуванням лінгвопрагматичних та соціолінгвістичних чинників ситуації спілкування, та зорієнтованістю дискурсивно-прагматичних досліджень на вивчення драми як жанру, що найбільш об'єктивно відбиває реалії суспільного життя.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертацію виконано в межах науково-дослідницького напрямку “Системно-структурний та когнітивно-комунікативний аспекти дослідження одиниць мови”, що розроблюється кафедрою англійської філології та перекладу імені проф. Д.І. Квеселевича Навчально-наукового інституту іноземної філології Житомирського державного університету імені Івана Франка (номер державної реєстрації 0112U002273). Тему дисертації затверджено Вченою радою Житомирського державного університету імені Івана Франка (протокол № 5 від 21 грудня 2012 року).

Метою роботи є виокремлення комунікативних стилів персонажів сучасної американської драми.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань:

– уточнити поняття комунікативного стилю персонажів сучасної американської драми та розробити методику його виділення;

– визначити прагматично-орієнтовані, зумовлені кооперативною або конфронтативною цільовою настановою комунікативної взаємодії, та статусно-орієнтовані, що залежать від віку, гендеру, рівня освіти та належності до афроамериканської спільноти, комунікативні стилі персонажів сучасної американської драми;

– виокремити тактико-стратегічну, актомовленнєву та лексико-стилістичну організацію конфронтативного комунікативного стилю персонажів сучасної американської драми;

– схарактеризувати тактико-стратегічну, актомовленнєву та лексико-стилістичну організацію кооперативного комунікативного стилю персонажів сучасної американської драми;

– висвітлити комунікативний стиль персонажів за віковою та гендерною ознаками;

– розкрити освітній аспект комунікативного стилю персонажів і розглянути комунікативні стилі освічених та неосвічених персонажів;

– встановити особливості комунікативного стилю персонажів-афроамериканців.

Об'єктом дослідження є комунікативні стилі персонажів сучасної американської драми.

Предмет дослідження складають прагматично-орієнтовані та статусно-орієнтовані комунікативні стилі персонажів.

Матеріалом нашого дослідження є фрагменти діалогів та полілогів персонажів з 32 творів американських драматургів (С. Адамсон, Д. Аджмі,

К. Андерсон, А. Бано, Х. Блейкмен, Н. Дж. Брукс, Н. Кларк, Н. Девіс, Е. Девіс, Л. Р. Даймонд, М. Гардлі, Дж. Грехем, К. Гроуз, Д. Гаріра, К. Холл, Л. Хеллман, Д. Г. Хванг, Д. ЛеФренк, Н. Лейшон, Д. Мамет, Д. Максвелл, К. МакКарті, Б. Норріс, Р. О'Хара, К. Шинн, Д. Сон, Р. Тейлор, Дж. Л. Янг) загальним обсягом 2618 сторінок, опублікованих протягом останніх шістдесяти років, мовою оригіналу (англійською).

Методи дослідження. У дисертаційній роботі використана комплексна *методика* дослідження, що включає у себе загальнонаукові теоретичні методи *аналізу, синтезу, індукції, дедукції, узагальнення, абстрагування* для визначення теоретичних засад дослідження комунікативних стилів персонажів; метод *суцільної вибірки* – для добору ілюстративного матеріалу розвідки, й *прийоми систематизації* – з метою його аналізу, та низку методів лінгвістичного аналізу: *контекстуально-інтерпретаційний* (встановлення типу стратегій, тактик, мовленнєвих актів і лексико-стилістичних засобів, що характеризують прагматично та статусно-орієнтовані комунікативні стилі персонажів); *прагмалінгвістичний* (визначення стратегій і тактик); *лінгвостилістичний* (аналіз лексико-стилістичних засобів оформлення комунікативних тактик і стратегій, висвітлення гендерного, вікового та освітнього аспектів комунікативних стилів персонажів, встановлення особливостей комунікативного стилю персонажів-афроамериканців); *актомовленнєвий* (визначення типів мовленнєвих актів у персонажному мовленні); метод *конверсаційного аналізу* – щоб з'ясувати характер тактико-стратегічного оформлення висловлень для розкриття комунікативного стилю персонажів за віковою, гендерною та освітньою ознаками з метою виявлення особливостей комунікативного стилю персонажів-афроамериканців; метод *кількісного аналізу* – для визначення частоти використання окремих тактик.

Наукова новизна роботи полягає у тому, що *вперше здійснено* комплексний аналіз комунікативних стилів персонажів сучасної американської драми, *визначено й узагальнено* теоретичне підґрунтя вивчення комунікативного стилю персонажів у світлі комунікативної лінгвістики, лінгвопрагматики та соціолінгвістики, *уточнено* поняття комунікативного стилю персонажів, *розроблено* на комунікативних засадах та *застосовано* авторську методику виокремлення комунікативних стилів персонажів, *виділено* прагматично-орієнтовані, зумовлені кооперативною й конфронтативною цільовою настановою комунікативної взаємодії, та статусно-орієнтовані, зумовлені віковими, гендерними, освітніми і расовими характеристиками персонажа, комунікативні стилі персонажного мовлення сучасної американської драми. *Визначено* стратегії й тактики кооперації та конфронтації, що зумовлюють характер комунікативного стилю, *виділено* лексико-стилістичну складову комунікативних стилів. *Новим є виділення* статусно-орієнтованих, залежно від віку, гендеру, рівня освіти та належності до афроамериканської спільноти, комунікативних стилів як комбінації складових

кооперативного та конфронтативного стилів, а також *встановлення* лексико-стилістичних особливостей статусно-орієнтованих стилів.

Теоретичне значення результатів дослідження полягає у тому, що вони є внеском у комунікативну лінгвістику завдяки виокремленню комунікативних стилів персонажного мовлення сучасної американської драми; у лінгвістичну прагматику внаслідок виокремлення прагматично-орієнтованих комунікативних стилів персонажів; у соціолінгвістику за рахунок виділення статусно-орієнтованих комунікативних стилів.

Практична цінність дослідження полягає у тому, що його положення, результати та ілюстративний матеріал можуть знайти своє застосування у нормативному курсі теоретичної граматики англійської мови (тема «Прагматика речення»), стилістики англійської мови (теми «Стилістична лексикологія», «Стилістика тексту»), спецкурсах з лінгвопрагматики, комунікативної лінгвістики, теорії мовленнєвих актів, лінгвокультурології, соціолінгвістики та гендерної лінгвістики, у практиці викладання англійської мови.

Положення, що виносяться на захист:

1. Під комунікативним стилем персонажів розуміємо таку організацію їхніх висловлень, у якій лексико-стилістичний та актомовленнєвий складники реалізують обрану мовцем комунікативну тактику в межах стратегії кооперації чи конфронтації, відповідно до цільової налаштованості персонажа на кооперативну чи конфронтативну взаємодію, його статусно-рольових характеристик, що прямо чи опосередковано впливають на перебіг комунікативної взаємодії. Комунікативний стиль персонажного мовлення характеризується дотриманням чи недотриманням конвенцій спілкування та виступає зразком мовленнєвої поведінки персонажа.

2. Серед комунікативних стилів персонажів сучасної американської драми виділяємо прагматично-орієнтовані, що визначаються кооперативною або конфронтативною цільовою настановою комунікативної взаємодії. Остання, у свою чергу, сприяє використанню комплексу тактичних дій у межах кооперативної та конфронтативної стратегій. Статусно-орієнтовані комунікативні стилі персонажного мовлення зумовлюються такими статусними характеристиками мовця як вік, гендер, рівень освіти, належність до афроамериканської спільноти та визначаються як комбінація конфронтативних та кооперативних тактик прагматично-орієнтованих стилів.

3. Конфронтативний стиль персонажів, в основі якого лежить ігнорування інтересів співрозмовника, базується на реалізації стратегії конфронтації, яку визначаємо як процес розробки, постановки, реалізації та досягнення конфронтативних комунікативних завдань за допомогою таких тактик, як погроза, залякування, образа, дискредитація, наказ, ігнорування, провокація. На актомовленнєвому рівні виділяємо менасиви, перформативи, евалюативи, констативи, ін'юнктиви, що включають лексику негативної оцінки, вульгаризми, обсценну лексику.

4. Кооперативний стиль персонажів, який враховує інтереси обох співрозмовників, передбачає реалізацію стратегії кооперації, що визначається як процес розробки, постановки, реалізації та досягнення кооперативних комунікативних завдань за допомогою кооперативних тактик компліменту, схвалення, прохання, переконання, обіцянки, поради, співчуття, розради. На актомовленнєвому рівні представлено квеситиви, констативи, реквестиви, перформативи, евалюативи, промісиви, аргументативи. Лексико-стилістичне оформлення включає маркери ввічливості, лексику позитивної оцінки та засоби епістемічної модальності.

5. У комунікативному стилі персонажів-підлітків (13-18 років) переважають конфронтативні комунікативні тактики образи, наказу, залякування, дискредитації, ігнорування, МА менасиву, констативу, перформативу, ін'юнктиву; лексика негативної оцінки, обценна лексика, сленгізми та вульгаризми, що є проявами агресії стосовно співрозмовника. Молоді персонажі (19-29 років) демонструють поступовий перехід від конфронтативного стилю до кооперативного, комбінуючи зазначені стилі у своєму мовленні. У персонажів середнього (30-49) та старшого (50~) віку використання конфронтативних тактик мінімізовано, а комунікативний стиль характеризується дотриманням конвенцій спілкування та наявністю ввічливих формул.

6. Комунікативний стиль персонажів-жінок відрізняється використанням кооперативних тактик (прохання, обіцянки, переконання, співчуття, поради), мовленнєвих актів квеситиву, промісиву, констативу, перформативу, реквестиву, лексико-стилістичних засобів позитивної оцінки, засобів епістемічної модальності. Комунікативний стиль персонажів-чоловіків визначається використанням конфронтативних тактик (наказу, ігнорування, провокації, образи, дискредитації, залякування, погрози), мовленнєвих актів менасиву, евалюативу, ін'юнктиву та характеризується застосуванням вульгаризмів, обценної лексики й лексики негативної оцінки.

7. Комунікативний стиль освічених персонажів є кооперативним, пріоритетною виступає стратегія кооперації та тактики прохання, схвалення, компліменту, обіцянки, поради, співчуття, розради, мовленнєві акти квеситиву, промісиву, реквестиву, маркери ввічливості. Недостатній рівень освіченості персонажа відображується у його виборі конфронтативного комунікативного стилю, реалізації тактик погрози, дискредитації, образи, ігнорування, наказу, провокації, мовленнєвих актів менасиву, перформативу, ін'юнктиву, евалюативу, лексико-стилістичних засобів негативної оцінки, обценної лексики, вульгаризмів, неправильних граматичних форм.

8. Комунікативний стиль афроамериканців переважно характеризується реалізацією стратегії конфронтації за допомогою тактик погрози, образи, наказу, залякування, дискредитації, ігнорування, що реалізуються на актомовленнєвому рівні за допомогою менасивів, перформативів, ін'юнктивів, евалюативів. Лексико-стилістичне оформлення визначається ігноруванням

маркерів ввічливості, вживанням обценної лексики, вульгаризмів, лексики негативної оцінки.

Апробацію результатів дисертаційного дослідження здійснено на 13 науково-практичних конференціях, із них 8 міжнародних: "Urgent problems of Philology and Linguistics – 2015" (Будапешт, 2015); "Мови та літератури в глобалізованому світі: взаємодія та самобутність" (Київ, 2012), "Етнознакові функції культури: мова, література, фольклор" (Київ, 2013, 2014), "Общество-язык-культура": актуальные проблемы взаимодействия в XXI веке" (Москва, 2012, 2013), "Коммуникативные аспекты современной лингвистики и лингводидактики" (Волгоград, 2013), TESOL Ukraine: New Vistas of Research and Teaching (Черкаси, 2015); 5 всеукраїнських: "Сучасний стан і перспективи лінгвістичних досліджень та проблеми перекладу" (Житомир, 2013, 2014, 2015), "Сучасні напрямки лінгвістичних досліджень міжкультурної комунікації та навчання іноземної мови в умовах соціокультурної освіти" (Житомир, 2014), Мова, свідомість, художня творчість, інтернет у дзеркалі сучасних філологічних студій (Київ, 2013).

Публікації. Основний зміст дисертації висвітлено у 15 одноосібних публікаціях, 6 із яких опубліковано у фахових наукових виданнях (затверджених ДАК України) та 1 – у закордонному періодичному виданні. Загальний обсяг публікацій складає 5,5 др. арк.

Структура дисертаційного дослідження. Дисертаційне дослідження складається зі вступу, чотирьох розділів з висновками до кожного з них, загальних висновків, додатків. Загальний обсяг дисертації разом із бібліографією становить 227 сторінок, обсяг основного тексту – 182 сторінки. Бібліографія вміщує списки використаної літератури (389 позицій, з яких 96 – іноземними мовами), довідкових джерел (13 позицій) та джерел ілюстративного матеріалу (32 позиції).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, розкрито наукову новизну; сформульовано мету, завдання та основні положення, винесені на захист; визначено об'єкт, предмет, методи дослідження; окреслено теоретичне значення і практичну цінність отриманих результатів; наведено відомості про апробацію результатів дослідження.

У першому розділі "**Теоретичні засади вивчення комунікативного стилю персонажів**" узагальнено результати лінгвістичних розвідок, присвячених дослідженню комунікативного стилю. Уточнено поняття "комунікативний стиль персонажів"; розглянуто лінгвопрагматичний та соціолінгвістичний аспекти комунікативного стилю; встановлено його основні компоненти.

Термін *комунікативний стиль* починає набувати висвітлення в українській і закордонній лінгвістиці в кінці ХХ й на початку ХХІ ст. та використовується для опису як реальної комунікативної взаємодії, так і персонажного мовлення.

Комунікативний стиль визначають як сукупність уявлень, стереотипів, правил і норм, що мають інтегральний характер, опосередковуються культурою та виявляються у відборі мовних і мовленнєвих засобів спілкування, певній їх конфігурації. Разом із тим, комунікативний розуміють як таку грань ідеостилію особистості, яка включає відносно стійкі особливості її мовленнєвої поведінки під час виконання нею типових комунікативних ролей.

Прагматичний підхід (Ф. С. Бацевич) до вивчення досліджуваного явища передбачає розв'язання питань, пов'язаних із вибором способів та засобів втілення інтенції мовця відповідно до конфронтативної або кооперативної цільової настанови взаємодії для досягнення бажаного комунікативного ефекту. За соціолінгвістичного підходу до аналізу спілкування (П. Традгіл) останнє розглядається як комплексна взаємодія між адресантом та адресатом, яка базується на урахуванні низки важливих соціально-статусних характеристик співрозмовників, таких як гендер, вік, рівень освіти, расова ідентичність, що зумовлюють комунікативний стиль особи.

Конвенції спілкування (Г. П. Грайс, Дж. Ліч), що установлюють перебіг інтеракції відповідно до системних властивостей мовлення, регулюють комунікативний стиль, визначаючи тактико-стратегічну, актомовленнєву та стилістичну організацію висловлень мовця з урахуванням принципів кооперації та ввічливості. Комунікативний стиль виступає зразком мовленнєвої поведінки індивіда, формується набором певних лінгвальних та екстралінгвальних засобів і проявляється індивідуальними відмінностями у манері спілкування людей. Стратегія, як завчасно спланована сукупність комунікативних дій, та тактика, що є структурним елементом стратегії, забезпечують імплементацію комунікативного стилю. У розвідці виділяємо дві стратегії – кооперації та конфронтації, які розуміємо як комплекс дій, що використовує мовець для реалізації кооперативної та конфронтативної цільової настанови взаємодії, і яким підпорядковуються тактична, актомовленнєва та лексико-стилістична організація висловлень. Стратегія кооперації враховує інтереси як мовця, так і слухача, натомість в основі конфронтації – ігнорування потреб адресата. Важливим компонентом комунікативного стилю виступають мовленнєві акти (далі МА), які розглядаються як складник окремої тактики й безпосередньо забезпечують реалізацію стратегії.

Комунікативний стиль персонажа сучасної американської драми, що характеризується дотриманням чи недотриманням конвенцій спілкування та виступає зразком мовленнєвої поведінки персонажа, у нашому дослідженні визначається як така сукупність висловлень, у якій лексико-стилістична та актомовленнєва складники реалізують обрану мовцем комунікативну тактику в межах стратегії кооперації чи конфронтації, відповідно до цільової налаштованості персонажа на кооперативну або конфронтативну взаємодію, його статусно-рольових характеристик, що прямо чи опосередковано впливають на перебіг комунікативної взаємодії.

У другому розділі "Методика виокремлення комунікативних стилів персонажів сучасної американської драми" обґрунтовано вибір напряму наукової розвідки, викладено методологічні засади здійсненого лінгвістичного аналізу, подано авторську методику дослідження лінгвопрагматичного і соціолінгвістичного аспектів комунікативних стилів персонажного мовлення сучасної американської драми та визначено процедури аналізу прагматично-орієнтованих і статусно-орієнтованих комунікативних стилів персонажів.

Драматичний твір розглядаємо як джерело комунікативних знань про людину та її діяльність, яке надає матеріал для вивчення особливостей втілення комунікативного стилю у мовленні персонажів, що розглядається як стилізоване мовлення. Специфіка персонажного мовлення, яке несе додаткове навантаження через обмеженість авторського мовлення у п'єсі, полягає в тому, що автором висловлень є драматург, який керується власним досвідом реального спілкування під час створення мовлення дійових осіб. Це дає змогу застосувати до аналізу персонажного мовлення ту саму методику дослідження, що й для аналізу реального, повсякденного спілкування.

Етап відбору та класифікації матеріалу полягає у відборі в якості ілюстративного матеріалу діалогічних фрагментів з 33-х драматичних творів сучасних американських авторів другої половини ХХ – початку ХХІ ст., які належать до жанру побутової драми і відтворюють картину повсякденного життя американського соціуму, та в яких персонажі є носіями типових статусно-рольових характеристик, що наближує їх до реальних людей.

Процедура аналізу прагматично-орієнтованих стилів передбачає застосування низки лінгвістичних методів. Процедуру починаємо із використання контекстуально-інтерпретаційного, конверсаційного і прагмалінгвістичного аналізів для визначення комунікативної стратегії та виділення тактик, що використовуються для її реалізації. Для кількісного обрахунку частоти тактик використовуємо метод кількісного аналізу. При цьому характер стратегії визначаємо залежно від того, чи враховує або ігнорує мовець інтереси слухача відповідно до принципів кооперації та ввічливості. Актмовленнєвий аналіз залучається для визначення типів мовленнєвих актів, що є складниками окремої тактики. У межах окремого МА за допомогою лінгвостилістичного аналізу виділяємо лексико-стилістичні засоби, що сприяють реалізації стратегічного плану мовця: *Lily: I like that suit / on you.*

Ike: (fillip of hostility) WILL YOU SHUT UP ABOUT MY SUIT, I CAN WEAR A SUIT IF I WANNA WEAR A SUIT! (Д. Аджмі). Як бачимо з прикладу, стратегією Лілі є кооперація, про що свідчить застосування тактики компліменту, в той час як Айк обирає стратегію конфронтації, в якій тактика прохання, реалізована МА реквестиву, суперечить змісту висловлення, що містить вульгаризм, доповнюється окличною формою речення та невербальним вираженням ворожості до слухача.

Процедура аналізу статусно-орієнтованих стилів враховує соціально-статусні характеристики учасників спілкування, представлені в авторській

ремарці, що надає базову інформацію про вік, стать, расу або етнічну належність, професію: *Miles, mid-30s, African American, an unemployed dot-com casualty and new father* (Д. Сон), яка може доповнюватися деталями зовнішності та характеру: *Cheryl, eighteen to twenty-two, daughter of the family maid. Pretty, bright, always well intentioned, she has always had a crush on Flip* (Л.Р. Даймонд). У наступному прикладі взаємодія відбувається у сім'ї та демонструє залежність комунікативного стилю від статусних характеристик мовців – Кукі, чорношкірої дівчини-підлітка, її матері Кранк, жінки середнього віку, та Великої Мами, матері Кранк і бабусі Кукі: *Crank: These junts is heavy.*

Cookie: Books?

Crank: How it's gone be some books?

Cookie: I don't know. You said it was heavy. I ascertained it might be some books.

Crank: You ass-a-wha?

Cookie: Assumed. Divined. Hypothesized –

Crank pops Cookie upside the head.

Crank: Come over here and help me move it / Tryin' to be all smart and shit.

Big Mama: Crank, don't you hit that child in my presence.

Beat. Crank looks at Cookie who holds her head in pain.

Crank: Fine. Go clean up the room fo' you go to school. Look like a damn tornado done ripped though it (К. Холл). За допомогою контекстуально-інтерпретаційного аналізу в прикладі визначаємо реалізацію стратегії кооперації Кранк та Кукі на початку взаємодії з їх подальшим переходом до конфронтації, що супроводжується порушенням принципів кооперації та ввічливості. Наступним кроком є визначення тактик непрямого прохання (*These junts is heavy*); запиту інформації (*Books?*), виправдання (*I don't know. You said it was heavy*), глузування (*Assumed. Divined. Hypothesized*), прямого фізичного впливу на комуніканта (*Crank pops Cookie upside the head*), наказу (*Come over here and help me move it, Go clean up the room*).

Подальшим кроком є виділення МА за допомогою актомовленнєвого аналізу: Кранк використовує аргументатив як компонент тактики непрямого прохання (*These junts is heavy*). Кукі за допомогою квеситиву (*Books?*) реалізує тактику запиту інформації. У свою чергу, Кранк застосовує квеситив у відповідь (*How it's gone be some books?*) як компонент тактики роз'яснення. Кукі пояснює свою точку зору за допомогою констативів (*I don't know. You said it was heavy. I ascertained it might be some books*). Кранк надсилає запит шляхом використання експресивно маркованого квеситиву (*You ass-a-wha?*), на що донька реагує констативами у вигляді еліптичних речень (*Assumed. Divined. Hypothesized*), однак мати застосовує прямий фізичний вплив на доньку (*Crank pops Cookie upside the head*). Кранк змушує доньку до підкорення шляхом використання ін'юнктиву (*Come over here and help me move it*) і евалюативу (*Tryin' to be all smart and shit*), яким демонструє негативну оцінку комунікативного стилю та поведінки Кукі. У розмову втручається Велика Мама, яка ін'юнктивом (*Crank,*

don't you hit that chile in my presence) реалізує тактику наказу стосовно Кранк. Жінка ігнорує наказ матері та реалізує ін'юнктив у зверненні до дочки (*Go clean up the room*), висловлюючи своє незадоволення за допомогою констативу (*Look like a damn tornado done ripped through it*).

Наступний етап передбачає аналіз лексико-стилістичних та синтаксичних засобів, що наповнюють МА. Так Кранк використовує редуковані фонетичні форми (*fo', Tryin'*), неправильні граматичні та синтаксичні конструкції (*These junts is heavy, How it's gone be some books?*), вульгаризм (*shit*), транспоноване питання (*You ass-a-wha?*), Велика Мама вживає неправильну форму слова *child* (*chile*).

Як бачимо з прикладу, більш високий статус комуніканта (у даному випадку статус Кранк є вищим, ніж статус Кукі, однак нижчим, ніж у Великої Мама) впливає на його манеру спілкування у випадку асинхронії соціальних статусів, а належність до афроамериканської спільноти виражається у використанні неправильних граматичних, синтаксичних та фонетичних форм.

У третьому розділі "**Особливості реалізації прагматично-орієнтованих комунікативних стилів персонажів**" визначено особливості реалізації прагматично-орієнтованих комунікативних стилів персонажів, зокрема виділено конфронтативний та кооперативний комунікативні стилі персонажів сучасної американської драми.

Відповідно до цільової настанови комунікативної взаємодії нами виділено два прагматично-орієнтованих стилі. Конфронтативний комунікативний стиль має місце, коли інтеракція виходить за межі співробітництва. В основі реалізації конфронтативного комунікативного стилю персонажів лежить стратегія конфронтації, яка виступає процесом розробки, постановки, реалізації та досягнення конфронтативних комунікативних завдань. Аналіз персонажного мовлення показує, що конфронтативні тактики направлені на спонукання адресата до дії або мають на меті змінити його емоційний стан, як, наприклад, тактика погрози, яка реалізується за допомогою МА менасиву та повідомляє про намір або можливість мовця нанести збитки слухачеві, щоб спонукати його до певних дій (**Rus:** *I will kill you, Karl!*) і залякування, що також реалізується за допомогою МА менасиву та відрізняється від попередньої демонстрацією покори та пригніченого емоційного стану слухача (**Jasmine:** *One more time: you tell anyone and I WILL destroy you. I WILL make your life unbearable and make everyone hate you. Is it clear?*

Hannah: *I...I...am... soo-oory-y-y-y.... sto-o-o-o-op!..).*

Наказ надає імперативні інструкції, обов'язкові для виконання, незалежно від інтересів, бажань та вигоди адресата і реалізується у МА ін'юнктиву (**Casey:** *Shut up, Alicia*). Провокація актуалізується у комбінації МА евалюативу та ін'юнктиву, має на меті викликати в адресата негативні переживання або спонукати його до дій (**Callum:** *You'r such weakling, aren't you? C-mon. Show me your strengths.*

Marcy: *shinks to nothing, shaking.*

Callum: *And?... That all?*

Образа втілюється у МА евалюативу та має на меті зачепити почуття адресата, понизити його статус за рахунок надання негативної багато/одноаспектної суб'єктивної оцінки (**Bosco:** *I said, you're stupid self-centered jerk and asshole*). Для тактики дискредитації, що актуалізується у МА констативу, характерним є фабрикування та фальсифікація відомостей про третю особу (**Lana:** *Leon isn't gonna invite us for the party. He says, we are no matcha for his new friends*).

Тактика ігнорування характеризується відсутністю вербальної реакції: **Swan:** *Has nothing to say, sweetie? I told you. You will regret this.* **Swan:** *Hey! Don't ignore me! It would be only worse.*

Частота використання конфронтативних комунікативних тактик персонажами сучасної американської драми свідчить про те, що персонажі надають перевагу тактикам образи – 24,6%, погрози – 19,3% та наказу – 18,4% усіх випадків використання конфронтативних тактик. Менш частотними виявилися такі тактики: провокації – 13,1%; ігнорування – 12,3%; залякування – 8,7%; дискредитації – 3,6%.

Лексико-стилістичне оформлення висловлень конфронтативного комунікативного стилю виявляє використання вульгаризмів та обценної лексики (*fuck, shit, motherfucker, dick*), лексики негативної оцінки (*shit-handed, stupid, idiotic, coward*).

Кооперативний комунікативний стиль є результатом реалізації у висловленнях персонажів стратегії кооперації, що націлена на врахування потреб обох співрозмовників та характеризується їх співпрацею у процесі досягнення спільних комунікативних цілей і втілюється у тактиках компліменту, основна мета якої – викликати в адресата позитивні емоції шляхом надання позитивної оцінки рисам/характеристикам персонажа чи його активності (**Liam:** *Hey, you're pretty*), та схвалення, що використовується для висловлення підтримки/згоди з комунікативною активністю адресата (**Freya, Len, Lou (together):** *WELL DONE! Nice one!*); обидві тактики реалізуються за допомогою МА евалюативу. Прохання та МА реквестиву застосовуються для спонукання персонажа до добровільного виконання певних дій для задоволення потреб/інтересів адресанта (**Pete:** *Hey, can you help me with some tricky business?*), обіцянка й МА промісиву використовуються для закріплення у свідомості адресата морального зобов'язання адресанта до виконання певних дій (**Nina:** *Hmm, alright. I'll bring you some. You have my word*). Переконавання й МА аргументативу, порада і МА сугестиву застосовуються для аргументованого доведення адресатові вірності точки зору адресанта та її повної чи часткової асиміляції слухачем і спонукання адресата до певної дії (**Ariel:** *You should meet him. If you don't, you'll blame yourself for eternity*). При цьому в персонажному мовленні має місце реалізація непрямой поради, яка є більш ввічливою, ніж порада пряма (**Mr Mackie:** *I wouldn't miss such an opportunity to get introduced to important people. Putting on your best suit, showing*

your perfect manners, getting to know some big fishes). Співчуття, що комбінує декілька МА, наприклад, ін'юнктив та констатив, виступає засобом вираження психоемоційної єдності та солідарності із адресатом, що зазнав сильних психоемоційних переживань негативного характеру (**Craig:** *Hey, don't push yourself so hard. I've been dumped, just like you, but it didn't stop my heart beating*). Розрада, яка реалізується у низці МА, наприклад, констативу, ін'юнктиву та промісиву, включає у себе компонент фактичної допомоги адресатові (**Jesus:** *(putting a hand on the shoulder) You're not alone in your sorrow. Just be calm and let love into your heart. I will help you whatever I can*). Частота вживання персонажами кооперативних тактик розподіляється таким чином: тактика компліменту – 15,6%; тактика співчуття – 14,7%; тактика прохання – 13,7%; тактика обіцянки – 12,5%; тактика поради – 12,3; тактика схвалення – 12,2%; тактика переконання – 10,7%; тактика розради – 8,3%.

Лексико-стилістичний інструментарій кооперативного стилю включає у себе маркери ввічливості (*please, sorry, hello, goodbye*), засоби вираження епістемічної модальності (*may, might, should, could*) та лексику позитивної оцінки (*good, great, wonderful*), що сприяють дотриманню норм ввічливості, співпраці та ефективній комунікативній взаємодії.

У четвертому розділі "**Статусно-орієнтовані комунікативні стилі персонажного мовлення**" проаналізовано статусно-орієнтовані комунікативні стилі персонажів сучасної американської драми; визначено соціально-статусні характеристики персонажів, зокрема вік, гендер, рівень освіти, належність до афроамериканської спільноти, що мають вплив на комунікативний стиль персонажного мовлення.

Комунікативний стиль підлітків (13-18 років) характеризується частим використанням конфронтативних тактик, агресивною поведінкою, ігноруванням авторитету представників інших вікових груп, категоричністю та безкомпромісністю мовлення. Молоді люди (18-29 років) мають арсенал комунікативних тактик і стратегій, що відрізняється від попередньої групи у напрямі посилення кооперативних відносин, зменшення рівня агресії поведінки та поліпшення процесу спілкування внаслідок пошуку компромісу, пріоритезації та визнання авторитету представників інших вікових груп. Люди середнього віку (30-49 років), комунікативний стиль яких базується на кооперації, пошуках методів та засобів поліпшення комунікативного середовища, демонструють дотримання норм та правил спілкування, прийнятих у конкретному соціумі, високий аналітичний потенціал. Четверта вікова група – персонажі старшого віку (50~ років) – характеризується використанням кооперативних тактик поради, схвалення, співчуття, розради, прохання, обіцянки, переконання, компліменту, лексико-стилістичного оформлення їх засобами епістемічної модальності, лексикою позитивної оцінки, маркерами ввічливості. Використання конфронтативних комунікативних тактик зведено до мінімуму, їх використання переважно виступає крайнім засобом впливу на

комуніканта у випадках, коли засоби реалізації стратегії кооперації виявляються неефективними.

У процесі спілкування персонажів-підлітків частота застосування ними конфронтативних тактик складає 72,7%, а кооперативних – 27,3%. Персонажі-молоді люди вживають конфронтативні тактики з частотою 55,6%, а кооперативні – 44,4%. У той же час, у персонажів середнього віку конфронтативні тактики використовуються з частотою 35,4%, кооперативні – 64,6%. Використання персонажами старшого віку конфронтативних тактик складає 21,7%, а кооперативних – 78,3%.

Жіночий комунікативний стиль характеризується наявністю реквестивів, частим використанням тактики запиту інформації, очікуванням детальної відповіді та її подальшим аналізом, комунікативним фокусом на заданій темі. Чоловічий комунікативний стиль вирізняється спробами фальсифікації та підміни понять, ухилянням від надання інформації, ігноруванням висловлених запитів інформації, наявністю вульгаризмів і стилістично-зниженої лексики та лексики сексуального характеру. Аналіз персонажного мовлення сучасної американської драми показує, що у симетричних ситуаціях спілкування мовлення персонажів-чоловіків направлено на зміцнення їх статусної позиції за рахунок застосування стратегії конфронтації, мовних та мовленнєвих засобів, що демонструють ігнорування інтересів співрозмовника-жінки, в той час як останні налаштовані на врахування інтересів обох співрозмовників. Різниця між комунікативним стилем персонажів-чоловіків та персонажів жінок характеризується частотою використання кооперативних та конфронтативних тактик у процесі спілкування. Кооперативні тактики мають таку частоту використання у досліджених творах: тактика компліменту вживається жінками з частотою 45,5%, чоловіками – 54,5%; частота застосування тактики співчуття жінками складає 61,4%, у свою чергу, чоловіками – 38,6%; частота використання тактики прохання жінками складає 55,3%, чоловіками – 44,7%; тактика обіцянки застосовується жінками з частотою 56,9%, чоловіками – 43,1%; жінки застосовують тактику поради з частотою – 66,7%, а чоловіки – 33,3%; тактика схвалення використовується жінками з частотою, що складає 57,2%, чоловіки – 42,8%; тактика переконання має частоту використання у жінок 60,4%, чоловіки використовують її з частотою 39,6%; жінки застосовують тактику розради з частотою 72,7%, чоловіки – 27,3%. Конфронтативні тактики, у свою чергу, мають таку частоту використання: тактика образи використовується жінками з частотою 41,1%, а чоловіками – 58,9%; тактику погрози жінки застосовують з частотою 26,7%, чоловіки – 73,3%; частота використання тактики наказу в жінок складає – 44,3%, а чоловіків – 55,7%; тактика провокації використовується жінками з частотою 29,9%, чоловіками – 70,1%; тактика ігнорування застосовується жінками з частотою 46,8%, а чоловіками – 53,2%; тактика залякування, у свою чергу, має частоту використання жінками 33,8%, чоловіками – 66,2%; жінки застосовують тактику дискредитації з частотою 43%, а чоловіки – 57%.

Високий рівень освіти сприяє використанню норм ввічливості та етикету, дотриманню поведінкових правил, застосуванню правильних літературних та розмовних лексико-стилістичних засобів, побудові вивірених граматичних і синтаксичних структур. Серед тактик і стратегій домінують засоби непрямого впливу, аналізу поведінки реципієнта та адаптації до них, прагнення до кооперативної співпраці, спроби ухиляння від конфлікту та його гасіння у разі зіткнення інтересів.

Низький рівень освіти як соціально-статусна характеристика комуніканта має значний вплив на його комунікативний стиль, що проявляється у ряді специфічних особливостей, до яких відносяться: вживання стилістично-зниженої лексики, причому рівень дегенеративних змін лексико-стилістичних засобів на пряму залежить від рівня освіти (чим він нижчий, тим масштабнішими та помітнішими будуть зміни); використання блендів (*gotta, wanna, gotcha*), неправильних словоформ (*remembah, bettah, livin, yo', ye', kik*), помилкових синтаксичних та граматичних конструкцій (*You be careful with the floors araight?; No' way' we' livin now; Yo' booty gone blow up*), вульгаризмів (*damn, hell, shit*), лайливої лексики (*crap, dick, moron*). У тактико-стратегічному аспекті низький рівень освіти зумовлює застосування обмеженої кількості тактик та стратегій, що переважно мають прямий вплив на адресата шляхом спроб домінування, розпалення контрольованого конфлікту, агресивного створення комунікативних перешкод для унеможливлення зворотного впливу реципієнтів на мовця. Такий комунікативний стиль супроводжується інтенційним порушенням максимум ввічливості, мовних та поведінкових норм для тимчасового підвищення своїх статусних характеристик в очах співрозмовника.

Комунікативний стиль афроамериканців характеризується агресивною комунікативною поведінкою, переважанням використання конфронтативних тактик та стратегій над кооперативними (*Hey yo' mothafucka'! Calling cops ye' say! Fuck yo' ass, bitch!*), спробами домінування над співрозмовником (*Fuck you', shit! Don't playin around' or I kik' the shit off you*), включаючи використання прямого фізичного впливу для досягнення поставленої цілі. Лексико-стилістичне оформлення має у своєму складі вульгаризми, обценну лексику, лексику негативної оцінки.

ВИСНОВКИ

Комунікативний стиль персонажів, що характеризується дотриманням чи недотриманням конвенцій спілкування та виступає моделлю комунікативної поведінки розглядаємо як таку організацію їх висловлень, у якій лексико-стилістична та актомовленнева складники реалізують обрану мовцем комунікативну тактику в межах стратегії кооперації чи конфронтації, відповідно до цільової налаштованості персонажа на кооперативну або конфронтативну взаємодію, його соціально-статусних характеристик, що прямо чи опосередковано впливають на перебіг комунікативної взаємодії. Авторська методика дослідження комунікативних стилів персонажного мовлення сучасної

американської драми передбачає застосування двох груп методів: загальнонаукових для визначення теоретичних засад дослідження та власне лінгвістичних для встановлення типу стратегії, тактик, мовленнєвих актів і лексико-стилістичних засобів, що характеризують прагматично та статусно-орієнтовані комунікативні стилі персонажів сучасної американської драми.

Під прагматично-орієнтованими комунікативними стилями персонажного мовлення ми розуміємо таку манеру спілкування мовця, що детермінується кооперативною або конфронтативною цільовою настановою взаємодії, яка зумовлює використання тактичного, актомовленнєвого та лексико-стилістичного оформлення висловлення. Статусно-орієнтовані комунікативні стилі розглядаємо як такі, що зумовлюються соціально-статусними характеристиками мовця, зокрема віком, гендером, рівнем освіти та належністю до афроамериканської спільноти, і визначаються як комбінація конфронтативних та кооперативних тактик.

Конфронтативний комунікативний стиль персонажів, у основі якого лежить ігнорування інтересів співрозмовника, базується на реалізації стратегії конфронтації за допомогою таких тактик, як погроза, образа, дискредитація, наказ, ігнорування, провокація, залякування, МА менасиву, перформативу, евалюативу, ін'юнктиву та відповідного лексико-стилістичного оформлення, що включає лексику негативної оцінки, вульгаризми, обценну лексику.

Кооперативний комунікативний стиль персонажів, який враховує інтереси обох співрозмовників, базується на реалізації стратегії кооперації за допомогою кооперативних тактик компліменту, прохання, переконання, обіцянки, поради, співчуття, розради, схвалення, МА квеситиву, констативу, реквестиву, перформативу, промісиву та відповідного лексико-стилістичного оформлення, що включає маркери ввічливості, лексику позитивної оцінки, засоби епістемічної модальності.

Аналіз мовлення представників різних вікових груп показує, що, комунікативний стиль підлітків є агресивним та конфронтативним, характеризується невизнанням авторитету інших комунікантів, відмовою від кооперації (без значної вигоди) та спробами нівелювання соціально-статусних характеристик адресата. Зазначені засоби відсутні чи зведені до мінімуму в мовленні людей середнього та старшого віку, комунікативний стиль яких характеризується наявністю ввічливих формул та загальним настановчим характером мовлення. Комунікативний стиль молодих людей виступає проміжним етапом між стилями підлітків та людей середнього віку, синтезуючи їх основні риси з чіткою кооперативною перспективною спрямованістю мовлення.

Для жіночого комунікативного стилю типовим є вживання реквестивів, використання тактики запиту інформації, очікування детальної відповіді та її подальший аналіз, комунікативний фокус на заданій темі. Чоловічий комунікативний стиль вирізняється спробами фальсифікації та підміни понять, ухилянням від надання інформації, ігноруванням жіночих запитів інформації,

наявністю вульгаризмів і стилістично-зниженої лексики та лексики інтимно-сексуальної тематики. Аналіз персонажного мовлення сучасної американської драми показує, що у симетричних ситуаціях спілкування мовлення персонажів-чоловіків направлене на зміцнення їх статусної позиції за рахунок застосування стратегії конфронтації, мовних та мовленнєвих засобів, що демонструють ігнорування інтересів співрозмовника-жінки, в той час як останні налаштовані на врахування інтересів обох співрозмовників.

Комунікативний стиль освічених персонажів характеризується дотриманням принципів і конвенцій спілкування, використанням етикетних формул та маркерів ввічливості. Комунікативний стиль неосвічених персонажів визначається використанням вульгаризмів, сленгізмів, неправильних граматичних форм та синтаксичних конструкцій. Внаслідок об'єктивних історико-політичних факторів, афроамериканці глибоко інтегрувалися в американський соціум та сформували власні комунікативні паттерни, що увійшли до місцевої лінгвокультури.

Для сучасних американських драматичних творів характерним є використання стереотипних персонажів-афроамериканців із низьким рівнем освіти. Комунікативний стиль останніх характеризується специфічним набором лексико-стилістичних засобів, до яких відносяться вульгаризми, стилістично-знижена лексика, неправильні граматичні форми та синтаксичні конструкції, підвищена емоційна забарвленість мовлення, агресивна комунікативна поведінка по відношенню до представників інших етнічних та расових груп, що характеризується використанням тактик домінування, критики, провокації, конфлікту, відмови від кооперації.

Перспективи подальшого дослідження вбачаємо у встановленні впливу соціально-статусних та ситуативних параметрів на комунікативний стиль представників американського соціуму в медійному дискурсі, у зіставленні комунікативного стилю персонажів на матеріалі різних мов й у формуванні загальної теорії комунікативного стилю.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Антонов О. В. Поняття комунікативного стилю в сучасних прагмалінгвістичних дослідженнях / О. В. Антонов // Мовні і концептуальні картини світу : зб. наук. праць. – К., 2013. – Вип. 43. Ч. 1. – С. 38–44.

2. Антонов О. В. Чоловічий та жіночий комунікативні стилі персонажного мовлення (на матеріалі сучасної американської драми) / О. В. Антонов // Мовні і концептуальні картини світу : зб. наук. праць. – К., 2013. – Вип. 46. Ч. 1. – С. 100–106.

3. Антонов О. В. Вербалізація конфлікту у мовленні персонажів сучасної американської драми: репертуар мовленнєвих тактик / О. В. Антонов // Мовні і концептуальні картини світу : зб. наук. праць. – К., 2013. – Вип. 47. Ч. I – С. 73–79.

4. Антонов О. В. Вік як компонент комунікативного стилю персонажа (на матеріалі сучасної американської драми) / О. В. Антонов // Вісник

Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2014. – № 5 (77). – С. 236–239.

5. Антонов О. В. Вплив сімейних ролей на комунікативний стиль персонажів (на матеріалі сучасної американської драми) / О. В. Антонов // Мовні і концептуальні картини світу : зб. наук. праць. – К., 2015. – Вип. 51. – С. 15–22.

6. Антонов О. В. Освіта персонажа як компонент його комунікативного стилю (на матеріалі сучасної американської драми) / О. В. Антонов // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2015. – № 4 (82). – С. 28–32.

7. Антонов О. В. Комунікативний стиль персонажа у аспекті його расової ідентичності (на матеріалі сучасної американської драми) / О. В. Антонов // Science and Education a New Dimension. Philology. – 2015. – III (15). – Issue: 68. – С. 32–34.

8. Антонов А. В. Особенности исследования коммуникативного стиля в современном языкознании / А. В. Антонов // "Общество-язык-культура" : актуальные проблемы взаимодействия в XXI веке : тезисы докладов Седьмой международной научно-практической конференции. – М., 2012. – С. 34–35.

9. Антонов А. В. Стратегия убеждения как элемент коммуникативного стиля персонажей (на материале современной американской драмы) / А. В. Антонов // "Общество – язык – культура" актуальные проблемы взаимодействия в XXI веке" : тезисы докладов Восьмой международной научной конференции. – М., 2013. – С. 41–42.

10. Антонов А. В. Побуждение в коммуникативном стиле персонажей американской драмы / А. В. Антонов // Коммуникативные аспекты современной лингвистики и лингводидактики [Текст] : материалы Междунар. науч. конф., г. Волгоград, 18 октября 2013 г. / редкол. : Н. Л. Шамне, В. П. Свиридова (отв. ред.), А. В. Простов (отв. ред.), А. А. Сидоров ; Федер. гос. авт. образоват. учреждение высш. проф. образования «Волгогр. Гос. Ун-т», Ин-т филологии и межкультур. коммуникации, каф. ром.-герм. филологии. – Волгоград : Изд-во ВолГУ, 2013. – С. 202–206.

11. Антонов О. В. Комунікативний стиль і кооперація у персонажному мовленні американської драми / О. В. Антонов // Тези доповідей Всеукраїнської наукової конференції пам'яті доктора філологічних наук Д. І. Квеселевича "Сучасний стан і перспективи лінгвістичних досліджень та проблеми перекладу". – Житомир : Вид-во ЖДУ імені І. Франка, 2013. – Вип. 1. – С. 7–9.

12. Антонов О. В. Проблема визначення комунікативного стилю в лінгвістиці / О. В. Антонов // Тези доповідей Всеукраїнської наукової конференції пам'яті доктора філологічних наук Д. І. Квеселевича "Сучасний стан і перспективи лінгвістичних досліджень та проблеми перекладу". – Житомир : Вид-во ЖДУ імені І. Франка, 2015. – С. 96–99.

13. Антонов О. В. Соціальний статус комуніканта як параметр його комунікативного стилю (на матеріалі сучасної американської драми)

/ О. В. Антонов // Тези доповідей Всеукраїнської наукової конференції пам'яті доктора філологічних наук Д. І. Квеселевича "Сучасний стан і перспективи лінгвістичних досліджень та проблеми перекладу". – Житомир : Вид-во ЖДУ імені І. Франка, 2014. – С. 7–9.

14. Антонов О. В. Вплив расової ідентичності комуніканта на його комунікативний стиль (на матеріалі сучасної американської драми) / О. В. Антонов // Сучасні філологічні дослідження та навчання іноземної мови в контексті міжкультурної комунікації : зб. наук. праць / за заг. ред. В. В. Жуковської, О. А. Черниш. – Житомир : Вид-во ЖДУ імені І. Франка, 2014. – С. 7–13.

15. Antonov O. V. Communicative style in linguistic research / O. V. Antonov // TESOL Ukraine: New Vistas of Research and Teaching : зб. наук. праць (англ. м.). – Черкаси : ФОП Третьяков О. М., 2015. – С. 95.

АНОТАЦІЯ

Антонов О. В. Комунікативні стилі персонажного мовлення: лінгвопрагматичний та соціолінгвістичний аспекти (на матеріалі сучасної американської драми). – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.04 – германські мови. – Київський університет імені Бориса Грінченка Міністерства освіти і науки України, Київ. – 2017.

Дисертаційне дослідження присвячено вивченню лінгвопрагматичного та соціолінгвістичного аспектів комунікативних стилів персонажного мовлення сучасної американської драми. У роботі запропоновано поняття комунікативного стилю персонажного мовлення. Проведено аналіз прагматично-орієнтованих комунікативних стилів персонажів сучасної американської драми відповідно до цільової настанови взаємодії та виділено кооперативний і конфронтативний комунікативні стилі, визначено їх тактичну, актомовленнєву та лексико-стилістичну складові. Розглянуто статусно-орієнтовані комунікативні стилі персонажів, визначено ключові статусні характеристики комуніканта, що впливають на його комунікативний стиль: вік, стать, рівень освіти, належність до афроамериканської спільноти. Визначено комунікативні тактики, мовленнєві акти, лексико-стилістичні засоби, які зумовлюють статусно-орієнтовані комунікативні стилі персонажів сучасної американської драми.

Ключові слова: драматичний твір, комунікативний стиль, мовленнєвий акт, персонажне мовлення, стратегія кооперації, стратегія конфронтації, тактика.

АННОТАЦИЯ

Антонов А. В. Коммуникативные стили персонажной речи: лингвопрагматический и социолингвистический аспекты (на материале современной американской драмы). – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук по специальности 10.02.04 – германские языки. – Киевский университет имени Бориса Гринченко Министерства образования и науки Украины, Киев. – 2017.

Диссертационное исследование посвящено изучению лингвопрагматического и социолингвистического аспектов коммуникативных стилей персонажной речи современной американской драмы. В работе предложено понятие коммуникативного стиля персонажной речи. Проведен анализ прагматично-ориентированных коммуникативных стилей персонажей современной американской драмы в соответствии с целевой установкой взаимодействия и выделены кооперативный и конфронтативный коммуникативные стили, определена их тактическая, акторечевая и лексико-стилистическая составляющие. Рассмотрены статусно-ориентированные коммуникативные стили персонажей, определены ключевые статусные характеристики коммуниканта, влияющие на его коммуникативный стиль: возраст, пол, уровень образования, принадлежность к афроамериканскому сообществу. Определены коммуникативные тактики, речевые акты, лексико-стилистические средства, определяющие статусно-ориентированные коммуникативные стили персонажей современной американской драмы.

Ключевые слова: драматическое произведение, коммуникативный стиль, речевой акт, речь персонажей, стратегия кооперации, стратегия конфронтации, тактика.

ABSTRACT

Antonov A.V. Communicative styles of personage's speech (based on modern American drama). – Manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Philology, Speciality 10.02.04 – Germanic Languages. – Borys Grinchenko Kyiv University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Kyiv. – 2017.

The thesis focuses on linguo-pragmatic and socio-linguistic aspects of the personages' communicative style in Modern American drama. The concept of communicative style has been introduced into linguistic studies in the domain of intercultural communication where it is defined as a systemic configuration of language, speech and extralinguistic means, selection and application of which are motivated by individual as a speaker. At the same time in the research which deals with the style of the individual communicative style is viewed as a prevailing manner of speaking or a mode of speech behavior. Thus the two main approaches to the communicative style analysis are singled out: a pragmatic one which allows specifying pragmatic-oriented communicative styles based on the target setting of the interaction and a sociolinguistic one which takes into account the correlation between such status characteristics of the speaker as social role, gender, age, education and racial identity and their status-oriented communicative styles. The following components of the communicative style are identified: rules and conventions of communication, communicative behavior, strategies, tactics and speech acts.

In the thesis the notion of personages' communicative style is introduced which is characterized by either observing or violating conventions of communication, serves as a model of communicative behavior and is viewed as such organization of utterances in which lexical-stylistic and speech act constituents implement the communicative tactics chosen by the speaker within the mega strategy of cooperation or confrontation according to the cooperative or confrontative type of interaction, the speaker's status and role characteristics that influence the communicative interaction.

The research views drama as a source of communicative knowledge about an individual and their activity. Personages' speech in drama where the author's speech is restricted serves as nearly the only means of characters' description is considered to be a styled representation of real speech.

The methods employed in the research comprise conversational, contextual-interpretational, pragmatic, speech act and stylistic analyses and aims at specifying tactic, speech act and lexical-stylistic peculiarities of personages' communicative styles.

Confrontative communicative style is based on the strategy of confrontation and is performed with the help of such tactics as threat and intimidation with the menace speech acts, offence with the evaluative speech acts, discredit with constative speech acts, order with the injunctive speech acts, ignoring and provocation.

Cooperative communicative style is based on the strategy of cooperation and is actualized with the tactic of compliment and praise with the evaluative speech acts, request with the requestive speech acts, conviction with argumentative speech acts, promise with the promissive speech acts, advice with the suggestive speech acts, sympathy and comfort.

Communicative style of different age groups reveals the tendency of using aggressive patterns of style in the teen-age years and shifting to cooperative patterns later. While women tend to stick to the cooperative communicative style, men take effort to dominate in the dyad. Communicative style of undereducated personages is characterized by the violation of communication norms, usage of vulgarisms, slang, incorrect grammar constructions. Afro-Americans with a low level of education employ vulgarisms, slangisms, incorrect grammar forms and constructions together with demonstrating aggressive attitude to the representatives of other communities.

Key words: communicative style, drama, personage's speech, speech act, strategy of confrontation, strategy of cooperation, tactic.